

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

સચિવ, એક્સાઈઝ અને કસ્ટમ્સ કેન્દ્રિય બોર્ડ અને અન્ય

વિરુદ્ધ

કે. એસ. મહાલિંગમ

એપ્રિલ ૨૩, ૧૯૮૬

[એ. પી. સેન અને મુરારી મોહન દત્ત, જસ્ટિસ]

ભારતનું બંધારણ, કલમ ૩૧૧ (૨) અને સેન્ટ્રલ સિવિલ સર્વિસીસ (વર્ગીકરણ, નિયંત્રણ અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૬૫, નિયમ ૧૫ (જ)–સજા કારણ દર્શાવવાની બીજી તક કે શું જરૂરી છે.

પ્રતિવાદી, એક સરકારી કર્મચારીને આરોપપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું, જેમાં પ્રામાણિકતાનો અભાવ અને ફરજ પ્રત્યે સમર્પણનો અભાવ અને સરકારી કર્મચારીને અયોગ્ય વર્તન સાથે સંકળાયેલા ગેરવર્તણૂકનો આરોપ લગાવતી બે કલમો હતી. પોતાના બચાવમાં પ્રતિવાદીએ આરોપોને નકારી કાઢ્યા હતા. તપાસ અધિકારીએ જણાવ્યું હતું કે, આરોપોની બંને કલમો સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી. શિસ્ત સત્તામંડળે તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ

સ્વીકાર્યો હતો અને ૧૫ મે, ૧૯૮૦ના તેમના આદેશ દ્વારા પ્રતિવાદીને સેવામાંથી બરતરફ કર્યો હતો. બરતરફીના આદેશ સામે પ્રતિવાદીએ અપીલ કરવાનું પસંદ કર્યું હતું. અપીલીય સત્તામંડળે ૮ જુલાઈ, ૧૯૮૧ના તેના આદેશ દ્વારા શિસ્ત સત્તામંડળના તારણને સમર્થન આપ્યું હતું. જોકે, તેણે બરતરફીના દંડને બદલીને પ્રતિવાદીની સેવામાંથી ફરજિયાત નિવૃત્તિના દંડમાં ફેરવી દીધો હતો.

પ્રતિવાદીએ હાઈકોર્ટમાં રિટ પિટિશન દાખલ કરી હતી. એકલ ન્યાયાધીશે બરતરફીના આદેશને રદ કર્યો હતો અને પ્રતિવાદીને સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો કે, આરોપોને સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવા નથી અને પ્રતિવાદીને સજા લાદવામાં આવે તે પહેલાં તેની સામે કારણ બતાવવાની કોઈ તક આપવામાં આવી ન હોવાથી બરતરફીનો આદેશ દૂષિત કરવામાં આવ્યો હતો.

વિભાગ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલમાં, વિભાગીય ખંડપીઠે એકલ ન્યાયાધીશ સાથે સંમતિ વ્યક્ત કરી હતી કે પ્રતિવાદીને શિસ્ત અધિકારી દ્વારા તેના પર લાદવામાં આવેલી સજા સામે કારણ દર્શાવવાની તકથી વંચિત રાખવામાં આવ્યો હતો, એકલ ન્યાયાધીશના આદેશમાં ફેરફાર કર્યો હતો અને શિસ્ત અધિકારીને સૂચિત સજા સામે કારણ દર્શાવવા માટે નવી નોટિસ આપવાના તબક્કાથી પ્રતિવાદી સામે શિસ્ત કાર્યવાહી સાથે આગળ વધવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

વિભાગ દ્વારા અપીલને મંજૂરી આપવી,

ઠરાવ્યું: (૧) સિંગલ જજ અને ડિવિઝન બેંચ બંનેએ એવું માનવું વાજબી ન હતું કે, બરતરફીના આદેશને દૂષિત કરવામાં આવ્યો હતો કારણ કે પ્રતિવાદીને બરતરફીની સજા સામે રજૂઆત કરવાની બીજી તક આપવામાં આવી ન હતી.

[૭૪૭ એફ-જી]

(૨) ડિવિઝન બેન્ચના ચુકાદાને રદ કરવામાં આવે છે. ડિવિઝન બેન્ચે ગુણદોષ પર સિંગલ જજના ચુકાદાને ધ્યાનમાં લીધો ન હોવાથી, પક્ષકારોને આપ્યા પછી ગુણદોષ પર અપીલનો નિકાલ કરવા માટે કેસ ડિવિઝન બેન્ચને મોકલી દેવામાં આવે છે સાંભળવાની તક.[૭૪૭ એચ; ૭૪૮ એ-બી]

(૩) બંધારણ (બાવીસમો સુધારો) અધિનિયમ, ૧૯૭૬એ બંધારણની કલમ ૩૧૧ની કલમ (૨) માંથી સૂચિત દંડ પર રજૂઆત કરવાની વાજબી તકની જરૂરિયાતને દૂર કરી દીધી છે અને વધુમાં, કલમ (૨) ની પ્રથમ પરંતુકમાં સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે "આવી વ્યક્તિને પ્રસ્તાવિત દંડ પર રજૂઆત કરવાની કોઈ તક આપવી જરૂરી રહેશે નહીં". સુધારા પછી, કલમ (૨) ની જરૂરિયાત એક તપાસ કરીને સંતોષવામાં આવશે જેમાં સરકારી કર્મચારીને તેની સામેના આરોપોની જાણ કરવામાં આવી છે અને તેને સુનાવણીની વાજબી તક આપવામાં આવી છે.[૭૪૬ સી-ઈ]

તાત્કાલિક કિસ્સામાં, પ્રતિવાદીને આવી તક આપવામાં આવી છે. બરતરફીનો આદેશ પસાર થયા પછી નિર્વિવાદપણે, પ્રતિવાદીને તપાસ અધિકારીના અહેવાલની એક નકલ પૂરી

પાડવામાં આવી હતી, જેણે તેને બરતરફીના આદેશ સામે અપીલ અધિકારી સમક્ષ અપીલ કરવા સક્ષમ બનાવ્યું હતું.[૭૪૬ ઈ-એફ]

(જ) બંધારણની કલમ ૩૧૧ (૨) ના સુધારાને ધ્યાનમાં રાખીને, સેન્ટ્રલ સિવિલ સર્વિસીસ (વર્ગીકરણ, નિયંત્રણ અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૬૫ ના નિયમ ૧૫ (જ) માં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં અન્ય બાબતોની સાથે એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે સરકારી કર્મચારીને લાદવામાં આવનાર સૂચિત દંડ પર રજૂઆત કરવાની કોઈ તક આપવી જરૂરી રહેશે નહીં. તેથી, પ્રતિવાદી બંધારણની કલમ ૩૧૧ (૨) હેઠળ અથવા સેન્ટ્રલ સિવિલ સર્વિસીસ (વર્ગીકરણ, નિયંત્રણ અને અપીલ), નિયમો, ૧૯૬૫ ના નિયમ ૧૫ (જ) હેઠળ સજા સામે કારણ દર્શાવવા માટે બીજી તકનો દાવો કરી શકતો નથી.[૭૪૬ G; ૭૪૭ D-E]

ભારતનું સંઘ વિરુદ્ધ તુલસીરામ પટેલ, [૧૯૮૫] ૩ એસ. સી. સી. ૩૮૯ પર આધાર રાખ્યો હતો.

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન:૧૯૮૬ની સિવિલ અપીલ નંબર ૧૨૭૯.

૧૯૮૫ના ડબલ્યુ. એ. નંબર ૮૦૯માં મદ્રાસ હાઈકોર્ટના ૩૦ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૮૫ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

આનંદ પ્રકાશ, સી. વી. સુબ્બા રાવ, આર. ડી. અગ્રવાલ અને ટી.વી.એસ.એન. ચારી અપીલકર્તાઓ માટે.

કે. એસ. મહાલિંગમ વ્યક્તિગત રીતે.

કોર્ટનો ચુકાદો એમ. એમ. દત્ત, ન્યાયમૂર્તિશ્રીએ આપ્યો.

અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી વિશેષ રજા અરજીની સુનાવણી પ્રતિવાદીને નોટિસ પર કરવામાં આવી હતી, જે વ્યક્તિગત રીતે અમારી સમક્ષ હાજર થયા હતા. સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનની સુનાવણીમાં બંને પક્ષો દ્વારા દલીલો કરવામાં આવેલ હોવાથી, અમે આવી રજા આપ્યા પછી અપીલનો નિકાલ કરવા આગળ વધીએ છીએ.

આ અપીલમાં સામેલ એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું તે પહેલાં સજા સામે બીજી કારણદર્શક નોટિસ આપવી જરૂરી છે કે કેમ, તે પ્રતિવાદી પર લાદવામાં આવી હતી અને કલમ (૨) ના સુધારાને ધ્યાનમાં રાખીને તેને તપાસ અધિકારીના અહેવાલની એક નકલ રજૂ કરવામાં આવી હતી. બંધારણ (૪૨મો સુધારો) અધિનિયમ, ૧૯૭૬ દ્વારા ભારતના બંધારણની કલમ ૩૧૧ અને કેન્દ્રીય નાગરિક સેવાઓ (વર્ગીકરણ, નિયંત્રણ અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૬૫ના નિયમ ૧૫ (૪) માં પરિણામી ફેરફાર. ખરેખર, પ્રતિવાદીને આપવામાં આવેલી વિશેષ રજા અરજીની નોટિસ માત્ર ઉપરોક્ત પ્રશ્ન સુધી મર્યાદિત હતી.

પ્રતિવાદી, કે. એસ. મહાલિંગમ, મદ્રાસ કસ્ટમ્સ હાઉસના પરીક્ષક હતા. જ્યારે તેઓ તે ક્ષમતામાં કામ કરી રહ્યા હતા, ત્યારે તેમના પર આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં બે કલમો હતી, જેમાં પ્રામાણિકતાનો અભાવ અને ફરજ પ્રત્યે સમર્પણનો અભાવ અને સરકારી કર્મચારીને અયોગ્ય વર્તનનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો. પ્રતિવાદીએ અન્ય

બાબતોની સાથે પોતાનો બચાવ રજૂ કરીને આરોપોને નકારી કાઢ્યા હતા. તપાસ અધિકારીએ એવું માન્યું હતું કે ચાર્જની બંને કલમો સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી. શિસ્ત સત્તામંડળ, એટલે કે કસ્ટમ્સના કલેક્ટર, મદ્રાસએ તપાસ અધિકારીના અહેવાલની તપાસ કરી હતી અને ૧૫ મે, ૧૯૮૦ના તેમના આદેશ દ્વારા એવું તારણ આવ્યું હતું કે પ્રતિવાદી સામે ઘડવામાં આવેલા બંને આરોપો સાબિત થયા હતા. ઉપરોક્ત તારણને ધ્યાનમાં રાખીને, કસ્ટમ્સના કલેક્ટરે તેમના ઉપરોક્ત આદેશ દ્વારા પ્રતિવાદીને સેવામાંથી બરતરફ કર્યો હતો. બરતરફીના આદેશથી વ્યથિત થઈને, પ્રતિવાદીએ તેની સામે મુખ્ય તકેદારી અધિકારી, સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ એક્સાઈઝ એન્ડ કસ્ટમ્સ સમક્ષ અપીલ કરી હતી. અપીલ સત્તામંડળે કેસની હકીકતો અને સંજોગોને વિસ્તૃત રીતે ધ્યાનમાં લીધા હતા અને ૮ જુલાઈ, ૧૯૮૧ના તેના આદેશ દ્વારા શિસ્ત સત્તામંડળના એ નિષ્કર્ષને સમર્થન આપ્યું હતું કે પ્રતિવાદી સામેના આરોપો સાબિત થયા હતા. જોકે, અપીલીય સત્તામંડળે બરતરફીના દંડને બદલીને પ્રતિવાદીની સેવામાંથી ફરજિયાત નિવૃત્તિના દંડમાં ફેરવી દીધો હતો.

પ્રતિવાદીએ મદ્રાસ હાઈકોર્ટના વિદ્વાન-સિંગલ જજ સમક્ષ રિટ પિટિશન દાખલ કરી હતી. વિદ્વાન ન્યાયાધીશ, રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીની સમીક્ષા કર્યા પછી, એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા કે પ્રતિવાદી સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોમાં આરોપ લગાવ્યા મુજબ સરકારી કર્મચારીની પ્રામાણિકતા અથવા ફરજ પ્રત્યેની નિષ્ઠા અથવા વર્તનમાં અયોગ્યતાના કોઈ પુરાવા નથી. વધુમાં, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે શિસ્ત અધિકારી દ્વારા સજા લાદવામાં આવે તે પહેલાં પ્રતિવાદીને સજા સામે કારણ બતાવવાની કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી અને તપાસ અધિકારીના અહેવાલની કોઈ નકલ તેમને આપવામાં આવી ન હોવાથી, બરતરફીના આદેશને દૂષિત કરવામાં આવ્યો હતો. તદ્દનુસાર, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે ૭

સપ્ટેમ્બર, ૧૯૮૫ના તેમના આદેશ દ્વારા બરતરફીના આદેશને રદ કર્યો હતો અને પ્રતિવાદીને સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.

અપીલકર્તાઓએ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ સમક્ષ અપીલ કરી હતી. ડિવિઝન બેંચે ૧૩ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૮૫ના તેના ચુકાદા દ્વારા વિદ્વાન સિંગલ જજ સાથે સંમત થયા હતા કે પ્રતિવાદીને શિસ્ત સત્તામંડળ દ્વારા તેના પર લાદવામાં આવેલી સજા સામે કારણ દર્શાવવાની તકથી વંચિત રાખવામાં આવ્યો હતો. આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, ડિવિઝન બેંચે વિદ્વાન ન્યાયાધીશના તારણોને ગુણદોષ પર ધ્યાનમાં લીધા ન હતા. ડિવિઝન બેંચે પ્રતિવાદીને સેવામાં પુનઃસ્થાપિત કરવાના નિર્દેશને રદ કરીને અને શિસ્ત સત્તામંડળને તેના દ્વારા પ્રસ્તાવિત સજા સામે કારણ દર્શાવવા માટે નવી નોટિસ આપવાના તબક્કાથી પ્રતિવાદી સામે શિસ્તની કાર્યવાહી સાથે આગળ વધવાની મંજૂરી આપીને વિદ્વાન સિંગલ જજના આદેશમાં ફેરફાર કર્યો હતો. તેથી અપીલકર્તાઓ દ્વારા આ અપીલ કરવામાં આવી છે.

આમ એવું જણાય છે કે ડિવિઝન બેંચ તેમજ હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે બરતરફીના આદેશને દૂષિત કરવામાં આવ્યો હતો કારણ કે શિસ્ત અધિકારી પ્રતિવાદીને બરતરફીની સજા સામે કારણ દર્શાવવાની તક આપવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. ડિવિઝન બેંચ અને હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજ બંનેએ એ હકીકતની સંપૂર્ણ અવગણના કરી છે કે બંધારણ (જરમો સુધારો) અધિનિયમ, ૧૯૭૬એ બંધારણની કલમ ૩૧૧ની કલમ (૨) માંથી સૂચિત દંડ પર રજૂઆત કરવાની વાજબી તકની જરૂરિયાતને દૂર કરી દીધી છે અને વધુમાં, કલમ (૨) ની પ્રથમ પરંતુકમાં સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે "આવી વ્યક્તિને પ્રસ્તાવિત દંડ પર રજૂઆત કરવાની કોઈ તક આપવી જરૂરી રહેશે

નહીં". સુધારા પછી, કલમ (૨) ની જરૂરિયાત એક તપાસ કરીને સંતોષવામાં આવશે જેમાં સરકારી કર્મચારીને તેની સામેના આરોપોની જાણ કરવામાં આવી છે અને તેને સુનાવણીની વાજબી તક આપવામાં આવી છે. તાત્કાલિક કિસ્સામાં, પ્રતિવાદીને આવી તક આપવામાં આવી છે. તે પણ વિવાદિત નથી કે બરતરફીનો આદેશ પસાર થયા પછી, પ્રતિવાદીને તપાસ અધિકારીના અહેવાલની એક નકલ પૂરી પાડવામાં આવી હતી જેણે તેને બરતરફીના આદેશ સામે અપીલ અધિકારીને અપીલ કરવા સક્ષમ બનાવ્યું હતું.

આ સંબંધમાં, એ નોંધવું જોઈએ કે બંધારણની કલમ ૩૧૧ (૨) ના ઉપરોક્ત સુધારાને ધ્યાનમાં રાખીને, કેન્દ્રીય નાગરિક સેવાઓ (વર્ગીકરણ, નિયંત્રણ અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૬૫ના નિયમ ૧૫ (૪) માં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો. સુધારેલ નિયમ ૧૫ (૪) નીચે મુજબ જોગવાઈ કરે છે:

"૧૫(૪). જો આરોપની તમામ અથવા કોઈપણ કલમો પરના તેના તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને અને તપાસ દરમિયાન રજૂ કરાયેલા પુરાવાના આધારે શિસ્ત અધિકારીનો અભિપ્રાય હોય કે નિયમ ૧૧ના ખંડ (૫) થી (૯) માં નિર્દિષ્ટ કોઈપણ દંડ સરકારી કર્મચારી પર લાદવો જોઈએ, તો તે આવો દંડ લાદવાનો આદેશ આપશે અને સરકારી કર્મચારીને લાદવામાં આવેલા સૂચિત દંડ પર રજૂઆત કરવાની કોઈ તક આપવાની જરૂર રહેશે નહીં.

પરંતુ દરેક કિસ્સામાં જ્યાં આયોગની સલાહ લેવી જરૂરી હોય ત્યાં તપાસનો રેકૉર્ડ અનુશાસનાત્મક સત્તાધિકારી દ્વારા આયોગને તેની સલાહ માટે મોકલવામાં આવશે અને

સરકારી કર્મચારી પર આવો કોઈ દંડ લાદવાનો આદેશ આપતા પહેલા આવી સલાહ ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.

નિયમ ૧૫ (૪) માં ઉલ્લેખિત નિયમ ૧૧ની કલમ (૯) એ બરતરફીનો દંડ છે.

તેથી, તે સ્પષ્ટ છે કે પ્રતિવાદી બંધારણની કલમ ૩૧૧ (૨) હેઠળ અથવા સેન્ટ્રલ સિવિલ સર્વિસીસ (વર્ગીકરણ, નિયંત્રણ અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૬૫ ના નિયમ ૧૫ (૪) હેઠળ સજા સામે કારણ દર્શાવવા માટે બીજી તકનો દાવો કરી શકતો નથી.

આ અદાલતના પાંચ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે ભારત સંઘ વિરુદ્ધ તુલસી રામ પટેલ, [૧૯૮૫] ૩ એસ. સી. સી. ૩૯૮માં પણ આ પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો હતો. તે કિસ્સામાં, બહુમતી અનુસાર એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે બંધારણ (જરમો સુધારો) અધિનિયમ દ્વારા કરવામાં આવેલા સુધારા પહેલા બંધારણની કલમ ૩૧૧ની કલમ (૨) માં જોવા મળતા સૂચિત દંડ પર રજૂઆત કરવાનો એકમાત્ર અધિકાર, એવી કોઈ કાયદાની જોગવાઈ નથી કે જેના હેઠળ સરકારી કર્મચારી આ અધિકારનો દાવો કરી શકે. અમારા મતે, તેથી, ઉચ્ચ ન્યાયાલયના વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશ અને ખંડપીઠે એવું માનવું વાજબી ન હતું કે બરતરફીના આદેશને દૂષિત કરવામાં આવ્યો હતો કારણ કે પ્રતિવાદીને બરતરફીની સજા સામે રજૂઆત કરવાની બીજી તક આપવામાં આવી ન હતી.

આ સંજોગોમાં, અમે હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચના ચુકાદાને રદિયો આપીએ છીએ, પરંતુ અપીલનો નિકાલ કરતી વખતે ડિવિઝન બેન્ચે કેસના ગુણદોષ પર વિદ્વાન સિંગલ

જજના ચુકાદાને ધ્યાનમાં લીધો નથી, અમે પક્ષકારોને સુનાવણીની તક આપ્યા પછી ગુણદોષ પર અપીલના નિકાલ માટે કેસને રિમાન્ડ પર પાછા મોકલીએ છીએ.

આ અપીલને મંજૂરી છે. જોકે, ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ આપવામાં આવશે નહીં.

એ. પી. જે.

અપીલને મંજૂરી આપી.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.